

Ceuta i Melilla, de colònies espanyoles a frontera de la UE

Qui ho diria que les fronteres meridionals de l'Europa de Schengen se situarien en terra africana i la controvèrsia sobre la sobirania de Ceuta i Melilla afectaria per igual les cancelleries europees, alertades per l'allau massiva de desesperats de pell bruna als enclavaments nord-africans espanyols que cerquen l'Eldorado europeu? Des del 1975, però, el Marroc reivindica les despulles de l'imperi nord-africà espanyol, Ceuta i Melilla i uns quants illots més escampats per la costa de l'antic protectorat. La crisi esclatà el juliol del 2002, però la sang, finalment, no arribà al riu.

Les darreres allaus de subsaharians contra les tanques de Ceuta i Melilla i la posterior repressió a una altra banda de la frontera, amb víctimes mortals incloses, inevitablement, han tret a la palestra de la política internacional la qüestió de les dues places de sobirania espanyoles reivindicades pel Marroc, via d'entrada a Europa, a més de les ja familiars pasteres (embarcacions de fons pla), de la migració procedent dels països del Sahel. Potser algú intueixi la mà del Marroc en tot l'afer, però el país de la dinastia alauita se sent tan desbordat com la mateixa policia espanyola de Ceuta i Melilla, i no estranya a ningú que des de Rabat s'afirmi que la naturalesa colonial de les dues ciutats és l'origen del problema, que supera el Govern marroquí, preocupat per la seva relació amb la Unió Europea que l'obliga a fer de gendarme contra la immigració il·legal que pretén travessar l'Estret.

La resposta espanyola ha estat la d'eleva a sis metres l'alçada de les tanques i obligar el Govern marroquí, amb

el suport dels altres socis de la Unió, a implicar-se en la repressió dels immigrants, que prest ha iniciat les deportacions a les fronteres meridionals del regne alauita, amb la tragèdia humana consegüent de milers de persones abandonades a la seva sort al desert. Les pàgines d'opinió de la premsa marroquina, l'afecta al règim i la que es proclama independent, van plenes de crítiques contra aquesta actuació del seu Govern –pressionat per Europa– i contra el que consideren un parany per als interessos marroquins a la regió, que passen, sobretot, per la descolonització de Ceuta i Melilla.

Després de Granada. Sota les aparències de croada, però sobretot per motius estratègics, Ferran i Isabel conceberen restablir el cristianisme al nord d'Àfrica *manu militari* i per a tal finalitat no dubtaren a sol·licitar l'aquiescència del papa, aleshores el xatíven Alexandre VI. El pontífex concedí a Ferran tot allò que li demanà, amb l'única condició que no perjudicés cap

príncep cristià. Portugal, tanmateix, amatent als previsibles moviments castellans pel nord d'Àfrica, al·legà drets sobre el soldanat de Fes, que reconegué la Santa Seu i que van ser ratificats al tractat amb Castella signat a Alcàntara l'any 1480. Els portuguesos –finalitzada la seva expansió peninsular– controlaven Ceuta (Sebta) des del 1415 (també l'illot de Leila o Perejil), Alcàsser Seguer (Qsar es-Seghir) des del 1458 i s'havien establert a Tànger i Arcila (Asilah) el 1471. El reconeixement dels drets de la corona portuguesa sobre Fes obligà a desmembrar Melilla d'aquest soldanat i integrar-la en el de Tremissèn (Tilimsen), perquè així caigués a l'àrea d'influència castellana. Però Melilla fou presa quasi a l'atzar per una esquadra castellana que d'antuvi tenia per destinació Amèrica. Fins llavors la ciutat africana havia estat refugi dels corsaris que assolaven les costes andaluses, però l'any 1497 la flota comandada pel duc de Medinasi-dònia, abans d'endinsar-se a l'Atlàntic, anà a Melilla, que havia estat abandonada pels seus habitants, i l'ocupà.

Ull viu! Parlem del segle XV, que no del XXI. Aleshores la presència al nord d'Àfrica servia per a reprimir l'activitat corsària a Barbaria. La presència turca a la Mediterrània oriental preocupava molt Ferran "el Catòlic". Així, el rei d'Aragó i Catalunya va desplegar una política agressiva contra la regió fins a on li ho permetés el seu pressupost. La conquesta d'Àfrica tenia com a objectiu eliminar la pirateria barbaresca i no permetre que els turcs hi recalessin per escometre la península Ibèrica. Així, l'amenaça turca convertí l'expansió africana en un dels pilars de la política exterior de Ferran, rei també de Sicília, Nàpols i de Castella pel seu matrimoni amb Isabel I. Després de Melilla, els castellans prengueren Mers el-Kebir el setembre del 1505 amb una flota financada pel cardenal Cisneros i capitanejada per Diego Fernández de Córdoba, alcaid de Los Donceles. Orà, que tanta

La doble tanca que separa Melilla del territori marroquí cada cop és més alta i més difícil de superar.

relació tindria amb les terres valencianes, fou presa el setembre del 1509. Aïtrament, i els catalans? Mercaders mallorquins sufragaren una expedició per conquerir Tedeliz, però fracassà.

La colonització. Melilla es convertí en colònia castellana en el llunyà segle XV, Ceuta, d'antuvi portuguesa, ho va fer més tard, quan Felip II esdevingué rei de Portugal el 1580. Del segle XVI data també l'ocupació del Peñón de Vélez de la Gomera i el Peñón de Alhucemas, dos minúsculs enclavaments que encara romanen en mans espanyoles. El repartiment d'Àfrica entre les potències europees concedí a Espanya, sobretot gràcies a la insistència britànica perquè França no s'apoderés de l'Estret, el protectorat sobre el nord del Marroc, ratificat pel tractat de Fes entre francesos i espanyols de l'any 1912. Posteriorment, els francesos reconegueren el control espanyol de la regió d'Ifni, ocupada el 1934. Abans, el 1900, francesos i espanyols fixaren les fronteres del Sàhara, avui territori en-

cara en disputa per la cessió feta al Marroc el 1975.

Però el pacte amb els francesos deixava en mans espanyoles una terra aspra i austera, berberòfona, opaca a la monarquia alauita i que desconfiava de l'estranger, en contrast amb el ric sud arabòfon que s'havia annexionat el govern de París. Tanmateix, no era la primera vegada que els espanyols intervenien a la regió, que havia provocat en el segle XIX dues guerres amb el Marroc, la del 1859-60 (on destacaren els voluntaris catalans del general Prim) i la del 1893. A més, del 1847 data l'ocupació espanyola de les illes Chafarinas.

La independència del Marroc.

Déu i ajuda costà mantenir la presència espanyola al Rif, amenaçada per la irrupció de cabdills indígenes que qüestionaren en tot moment l'ocupació: El-Rogbi "el Desitjat", Muley Ahmad er-Raysuli i sobretot Mohammed ben Abd el-Krim, fundador de la república rifenya i un dels líders de la des-

colonització del Magrib. Abd el-Krim derrotà els espanyols el 1921 (desastre d'Annual) i s'atreu a amenaçar el protectorat francès, fins que fou derrotat per l'acció combinada d'Espanya i França el 1926.

El soldà Mohammed V aconseguí la independència del protectorat francès el 2 de març del 1956, l'estat espanyol hagué de cedir també la seva part del pastís marroquí el 7 d'abril, tot obviant les pretensions autonomistes del territori a canvi del reconeixement explícit del nou estat de l'espanyolitat de Ceuta i Melilla i els altres presidis africans. El novembre del 1957 esclatà la insurrecció a l'Ifni i Franco s'afanyà a convertir el territori en província espanyola, com també faria amb el Sàhara i amb Guinea, però fou en va, i el territori fou lliurat al Marroc el 31 de juliol del 1969. Entre el 12 i el 14 de novembre del 1975, en l'agonia de Franco, Espanya pactà el lliurament del Sàhara, que es féu efectiu el 28 de febrer del 1976, abandonant els sahrauís a la seva sort.

Els enclavaments espanyols al Nord d'Àfrica

■ **Ceuta.** Sebta en àrab. En l'actualitat, ciutat autònoma espanyola al nord d'Àfrica. Població de quasi 75.000 habitants, 27.000 dels quals són musulmans. Conquerida l'any 1415 pels portuguesos, des del 1580 està en mans castellanes.

■ **Chafarinas.** arxipèlag de tres illots de la costa marroquina, a 40 km a l'est de Melilla, ocupades per Espanya des del 1847: Isla del Congreso, Isla de Isabel II, Isla del Rey. A Isla del Congreso es manté una guarnició militar espanyola de dos centenars d'homes.

■ **Melilla.** Mel-líllia en àrab, Tamelit en amazigh. Conquerida el 1497 pels castellans, en l'actualitat és una ciutat autònoma espanyola nord-africana de 66.400 habitants, 26.400 dels quals són musulmans, majoritàriament amazighs (berbers).

■ **Penyal d'Alhucemas.** Petit illot de 27 m d'alçària i una extensió de 15 hectàrees i dos petits illots (Isla de Mar i Isla de Tierra), situat a 155 km a l'est de Ceuta i 100 km a l'oest de Melilla. Cedit a Espanya el 1559, per l'ajut al soldà marroquí contra els turcs. Des del 1673 té guarnició militar permanent, avui reduïda a mig centenar d'homes.

■ **Penyal de Vélez de la Gomera.** Enclavament situat a 117 km a l'est de Ceuta i 1,9 km². Conquerit pels castellans el 1508, des del 1564 té guarnició permanent que avui consta de mig centenar d'homes.

■ **Perejil.** Illot situat a escassos metres de la costa marroquina, Leila en àrab. Com Ceuta, va pertànyer a Portugal fins al 1668, que fou ocupat pels castellans. Avui dia està deshabitat, tot i que arribà a tenir un destacament permanent de legionaris. El juny del 2002 fou ocupat pels marroquins, la crisi del Perejil, que acabà amb el retorn a la sobirania espanyola al cap de pocs dies.

La qüestió de Ceuta i Melilla.

Hassan II plantejà per primer cop la reivindicació de les dues ciutats nord-africanes i altres enclavaments de la costa rifenya el febrer del 1975, amb la Marxa Verda reivindicativa sobre el Sàhara de teló de fons, davant el comitè de descolonització de l'ONU. Tot i que d'antuvi el Marroc acceptava aparcar la reivindicació fins a la resolució del contenciós que enfrontava Espanya i el Regne Unit per la sobirania de Gibraltar, els governs espanyols sempre mantingueren que eren problemes diferents. El 1994 la qüestió de les places de sobirania espanyoles tornà a la palestra per les al·lusions de Hassan II a la descolonització de

les dues ciutats. El ministre d'Afers Estrangers espanyol d'aleshores, Javier Solana, volgué distreure l'atenció marroquina amb el "cafè per a tots" i l'autonomia de les dues ciutats, que fou contestada amb el trencament de relacions diplomàtiques pel Marroc, que seguidament tornà a reclamar a l'ONU la "devolució" de Ceuta i Melilla i pressionà sobre la CEE amb el trencament unilateral dels acords pesquers.

La qüestió de la immigració il·legal esdevingué un nou cavall de batalla entre Espanya i el Marroc, que l'estat marroquí permetia a l'ombra. El Govern espanyol protestà debades i necessità el suport dels altres socis euro-

peus. El Marroc, en contrapartida, tornava a posar sobre la taula a l'ONU el 12 de novembre del 2001 els drets de sobirania marroquins sobre Ceuta i Melilla.

La crisi de l'illa Perejil. L'11 de juliol del 2002 un escamot de gendarmes marroquins plantava la bandera marroquina a l'illot de Leila, el Perejil, situat a escassos metres de la costa marroquina. Dos dies després, mentre el Govern d'Aznar enviava navilis de guerra a la zona, el Marroc ratificava l'annexió davant el president de la UE Romano Prodi. El dia 15 l'OTAN condemnà l'acció marroquina, el 17, el Govern espanyol cridà a consultes el seu ambaixador a Rabat, i el 18, els marroquins exigiren la retirada d'Espanya de tots els seus enclavaments nord-africans. La situació arribà a ser complicada i amenaçà d'esdevenir guerra oberta si no és per la intervenció de la diplomàcia nord-americana, amb el secretari d'estat Colin Powell al capdavant. Els EUA enviaren submarins a la zona per evitar qualsevol eixida de to marroquina. Una volta presa la posició del president nord-americà, el ministre de Defensa Federico Trillo ordenà la pantomima de recuperació de l'illot per la força, efectuada el dia 20.

El rei del Marroc, Mohammed VI, admeté la derrota, però deu dies més tard, el 30, en el discurs de la festa del tron, reclamà "la fi de l'ocupació de Ceuta, Melilla i illes veïnes" i proposà la constitució d'una cèl·lula de reflexió entre Espanya i el Marroc per resoldre el contenciós. Les espases, doncs, continuaven en alt. Tres anys després els allaus de subsaharians sobre les tanques de Ceuta i Melilla, més enllà del drama humà, tornen a posar en qüestió la presència espanyola, ara merament testimonial, al nord d'Àfrica. De nou la UE, principal afectada per la immigració il·legal, ha forçat el Marroc a col·laborar en la repressió d'una marea humana que d'antuvi instigà. Fins a quan? Tot apunta que d'aquí a una dècada els musulmans d'origen magribí seran majoritaris a Ceuta i Melilla. Mentrestant, el Marroc espera una nova oportunitat.

David Garrido